

Więzienie Narodów



Pomieszczenie 7

tablica 1

Po potrójnym rozbiore Polski (1772 - 1795) uzyskała monarchia Austriacka „królestwo Galicyjsko-Sandomierskie” polski ruch narodowo-wyzwoleńczy walczył o znowu odzyskanie niepodległości, wybuchały powstania i rewolucyjne spiski, na które mocarstwa reagowały represjami i wtrącaniem rewolucjonistów do więzień. Oslawionym wiezieniem w austro-węgach był Breński Szpilberk, gdzie w latach 1839 - 1848 przebywało 196 polskich więźniów politycznych.

tablica 2

W roku 1846 wybuchło powstanie w Krakowie i równocześnie miało rozpocząć się powstanie w zaborze austriackim, w Lwowie i w Tarnowie. Nie udało się jednak uzyskać wsparcie rolników, którzy przedstawiali większość ludności.

Naczelnym wodzem powstania w 1846 roku został mianowany przez polskie towarzystwo demokratyczne w Francji Ludwik Mierosławski (1814 - 1878).

Edward Dembowski (1822 - 1846)

pisarz, filozof, organizator planów rewolucji. W czasie powstania został zabity na Podgórzu przez austriaków.

Śmierć Dembowskiego 27.lutego 1846 r.

Józef Leopold Kmietowicz (1819 - 1850)

proboszcz z Chochołowa, uczestnik powstania tamtejszych górali w 1846 roku.

Jan Kanty Andrusikiewicz (1815 - 1850)

nauczyciel, jeden z organizatorów powstania w Chochołowie, W więzieniu szpilberskim pozwolono mu grać na organach w czasie mszy dla więźniów w kaplicy zamkowej.

Stary kościół w Chochołowie, gdzie Kmietowicz w 1846 roku wzywał górali z okolicznych wiosek do powstania przeciw austriakom.

Dominik Dyzma Chromy (1809 - 1883)

organizator powstania górników w kopalni soli w Wieliczce roku 1846.

Mikołaj Kański (1818 - 1899)

praktykant adwokacki. Za agitację rewolucyjną skazany najpierw na śmierć, po ułaskawieniu zmieniono karę na 18 lat ciężkiego więzienia. Po uwolnieniu w 1848 roku został posłem austriackiego parlamentu.

Michał Stanisław Głowacki

ksiądz, organizator polsko-czeskiej literackiej współpracy, brał udział w Chochołowskim powstaniu w 1846 roku.

Jakub Szela (1787 - 1866)

chłop ze wsi Smarowa, główny przywódca chłopów, którzy wspierani przez urzędników austriackich pomagali wyłapywać powstańców po upadku powstania. Austriackie więzienie było szczęśliwym wariantem, gdyż chłopci otrzymywali w Tamowie za każdego dostarczonego trupa od hetmana wojewódzkiego 10 złotych, a za żywego powstańca tylko 5 złotych.

Tytułowa strona ówczesnej gazety z komentarzami wydarzeń i aktów prawnych rewolucji 1846 roku.

tablica 3

Po upadku powstania odbywały się w Lwowie procesy sądowe, których efektem było mnóstwo wyroków śmierci za zdradę stanu i naruszenie porządku publicznego w państwie. Za pośrednictwem amnestii cesarz później zmienił kary śmierci na długie kary więzienia na Szpilberku.

Zwłaszcza od drugiej połowy 1847 roku przybywały niemal codziennie nowe transporty z Galicji.

Stanisław Brzeźciański (1782 - po roku 1860)

za plan ataku na miasto Sanok w 1846 roku skazany na 20 lat więzienia, Cieszył się dużym szacunkiem współwięźniów nie tylko ze względu na wiek (miał wtedy 65 lat), lecz głównie z powodu swojej wypowiedzi: „Je stem szczęśliwy, że dla kochanej ojczyzny będę nosił te surowe okowy”.

Albin Dunajewski (1817 - 1894)

członek organizacji konspiracyjnych w Lwowie (1833 - 1842) później ksiądz i biskup krakowski. Na Szpilberku był od 1845 do amnestii w marcu 1848 r.

Jan Weigel przybył na Szpilberk w 1840 roku. Administracja wiezienna odesłała go z powodów szerzenia „niebezpiecznych myśli politycznych” wśród współwięźniów w 1841 roku do innego więzienia.

1849,6 września

Dyrekcja policji w Lublanie potwierdza przyjęcie galicyjskiego zdrajcy stanu Jana Weigela, który został tu przewieziony z Brna.

1847,10 czerwca

Minister Sedlnicky oznajmia gubernatorowi Stadionowi imiennie 52 galicyjskich zdrajców stanu, którzy powinni odbyć swe kary na Szpilberku. Na liście jest wymieniona również długość kary.

Gubernator powinien zwracać na wymienionych więźniów wzmożoną uwagę.

W roku 1842 były pomieszczenia więzienia zwiększone wraz z wrastającym przybywaniem więźniów. Plan 2-piętra oraz środkowego skrzydła.

1847, 18 sierpnia

Codzienny meldunek o przyjeździe nowego transportu galicyjskich zdrajców stanu, których wczoraj przywieziono do więzienia.

tablica 4

Rzeczpospolita Grajgorska

Duża ilość polskich politycznych więźniów na Szpilberku przynosiła różnego rodzaju problemy, oprócz dojrzałych rewolucjonistów z zasadami, którzy poświęcili całe życie idei odnowienia polskiej niepodległości, dostali się do więzienia również ludzie, którzy przyłączyli się do działalności rewolucyjnej tylko dzięki wszeobecnemu entuzjazzmowi. Więźniowie ci często protestowali (sprzeciw wobec golenia bród, skargi na wyżywienie, wyrzucanie kapeluszy

za mur podczas przechadzek i.t.p.) co powodowało surowe reakcje nadzorców. W więzieniu powstała t.z. Rzeczpospolita grajgorska, której zadaniem było zapobieganie takim karom, pomaganie w wykorzystaniu czasu spędzonego w więzieniu dokształcenia się i zdobywania wiedzy, która można będzie po powrocie wykorzystać dla dobra ojczyzny.

Ignacy Komorowski (1798 - 1873)

Uczestnik przygotowań galicyjskiej rewolucji w 1846 roku. Z pięcioletniej kary odsiedział na Szpilberku tylko 5 miesięcy, Po amnestii został dowódca kompani Lwowskiej - narodowej legii oraz pracownikiem Centralnej Rady Narodowej w Galicji.

Cela więzienna na Szpilberku w/g wspomnień polskich więźniów,

„O karze śmierci” rozprawa ... Mikołaja Kańskiego, Kraków 1850.

Prawnicza praca doktorska na temat kary śmierci częściowo przygotowana na Szpilberku.

1844, 31 grudnia

Dyrektor policji Hasenčhril informuje gubernatora o ukaraniu więźnia Jana Gudziaka za zniewagi i nieposłuszeństwo wobec przełożonego Thuma.

1846, 3 listopada

Naczelnny przełożony Bayer przedstawia sprawozdanie o stanie zdrowia Jędrzeja Hubickiego.

Hubicki później zmarł w rezultacie kary korekcyjnej w kazematkach, dlatego że odmówił zgolenia włosów. Był jedynym polskim więźniem, który zmarł na Szpilberku.

1848, 18 lutego

Prośba o zgodę na zakup niezbędnego ubrania dla Piotra Kołodzieja, zwolnionego ze Szpilberku.

tablica 5

Więźniowie, przebywający w pierwszych miesiącach 1848 roku przywozi1i obiecujące wiadomości o ogłoszeniu republiki w Francji i o rewolucji w Wiedniu. Nikt jednak nie przypuszczał, że czas ich niewoli dochodzi końca ...

Rewolucja w Paryżu, luty 1848

Mediolan, luty 1848

Walki w Wiedniu, marzec 1848

Obwieszczenie z 15 marca 1848 z proklamacją konstytucji dla wszystkich prowincji austro-węgierskiej.

Patent cesarza Ferdynanda z 20.3. 1848 o ułaskawieniu więźniów politycznych.

1848, 21 marca

Naczelnik szpilberskiego więzienia informuje, że tego samego dnia po południu przyjechało na Szpilberk 7 zdrajców stanu z Galicji. Więźniowie przyjechali po ogłoszonej amnestii.

Jako pierwsi, 23 i 24 marca 1848 roku, odjechali ci Polacy, którzy przybyli jako ostatni i ich odzież nie została jeszcze sprzedana. Część listy zwolnionych 23 marca.

23. marca 1848 r. po południu zostali więźniowie nieoczekiwanie wyprowadzeni na rrujesce odbywania spacerów. Pojawił się tam morawski namiestnik hrabia Leopold Lažansky w towarzystwie urzędników administracji więzienia a zaznajomił zebranych z treścią patentu cesarskiego, która dotyczyła amnestii więźniów politycznych skazanych za zdradę stanu.

Po tym wygłosił Lažansky do więźniów własne, bardzo złośliwe przemówienie. W szyskch określił jako zdrajców, którzy zasługują na śmierć a nie na ułaskawienie. Przemówienie wywołało wielkie oburzenie i namiestnik musiał się później tłumaczyć z jego treści przełożonym władzom w Wiedniu.

tablica 6

Administracja szpilberskiego więzienia czyniła duże starania, aby rewolucyjnie nastroszeni, ułaskawieni Polacy opuścili Brno jak najszybciej.

1848, 8 kwietnia

Komendant więzienia Szpilberk informuje o pozostających w więzieniu 6 Polaków, których amnestia z 20 marca nie dotyczyła.

Świeżo zwolnieni patrioci Polscy w dzień wyjścia, poszli do miasta, gdzie zostali entuzjastycznie powitani przez mieszkańców Brna.

Na wiecu w ogrodzie hotelu Padowetz zabrzmiały słowa szacunku dla cierpiącego polskiego narodu i wyrazy braterstwa między słowianami.

Częścią kary dla ułaskawionych więźniów-obcokrajowców było wydalenie z monarchii. Urzędnicy policyjni eskortowali ich aż do Triestu, skąd odpływały statki emigrantów do Ameryki. Bilet powrotny z Triestu do Grazu dla eskortującego policyjnego urzędnika.

1848, 14 kwietnia

Kopia depeszy telegraficznej w której minister spraw wewnętrznych nakazuje natychmiastowe uwolnienie szpilberskiego więźnia Franciszka Marcela Czaplickiego, albowiem dodatkowo stwierdzono że w jego więziennych dokumentach źle podano niektóre dane i z tego powodu nie został zaliczony do amnestiowanych więźniów.

1848, 14 kwietnia

Hrabia Pi11ersdorf żada wyjaśnienia, kto spowodował pomyłkę w zapisie danym o więźniu Czaplickim.

Ostatnimi Polakami, którzy pozostali w Brnie, byli Justyn Begejowicz i Jan Pulnarowicz, mieszkali w mieście i Begejowicz opiekował się chorym Pulnarowiczem. Przez cały czas pobytu w Brnie otrzymywali pieniądze z funduszy szpilberskiego więzienia na wyżywienie, Wyjechali pod koniec czerwca 1848 roku.

Również Polscy więźniowie odjeżdżali po amnestii z asystą więziennych urzędników aż do miejsca docelowego, gdzie zostali przekazani tamtejszej komendaturze policji. Bilet z Morawskiej Ostrawy do Wadowic dla urzędnika Schuha i byłych więźniów Pawlikowskiego i Wolskiego.

1848, 3 czerwca

Naczelnik Adelburg informuje o odjeździe 4 Polaków, amnestiowanych 26 maja. W Brnie zostają chory Pulnarowicz i Justyn Begejowicz, który się nim opiekuje.

Natychmiast po powrocie zaczęli Polscy rewolucjoniści wydawać swoje wspomnienia na Szpilberskie więzienie.

Posłowie z Galicji w parlamencie austriackim w 1849 roku.

1848, 2 czerwca

Cesarz poszerzył zakres amnestii marcowej z nowu 26 maja tak aby dotyczyła ona również więźniów, którzy popełnili inne wykroczenia na Szpilberku, chodziło o 5 osób.

Podróż pociągiem do domu była również dużyrn przeżyciem, dlatego ze po raz pierwszy zapoznali się z wynalazkiem, który widzieli dotąd tylko z oddali szpilberskiego więzienia.

tablica 7

Rok 1848 był wielką nadzieją dla narodów monarchii austriackiej lecz wszelkie próby odzyskania niepodległości krwawo stłumiło wojsko austriackie.

Walki w Wiedniu 26. 10. 1848 r.

Jägerzeile 28. 10. 1848 r.

Straż graniczna Jelačića na przedniej warcie w obozie pod Wiedniem.

Plakat z depeszą telegraficzną informującą o obleżeniu Wiednia przez wojska generała Jelačića.

Generał **Alfred Windischgrätz (1787 - 1862)**, który krwawo stłumił czerwcowe powstanie w Pradze i październikowe w Wiedniu 1848 roku.

Generał **Josip Jelačić (1801 - 1859)** pomagał w likwidacji październikowego powstania w Wiedniu 1848 roku, jak również węgierskiej rewolucji.

Marszałek **Jan Józef Wacław Radecky (1776 - 1858)** tłumiał włoski ruch za wolność i zjednoczenie kraju w latach 1848 - 1849 roku.

Informacja o sytuacji w Wiedniu z nocy 31 października na 1 listopada 1848 roku.

Egzekucja Roberta Bluma, posła na sejm rzeszy niemieckiej Brigittenau koło Wiednia 9. 11. 1848 r.

Lesław Łukasiewicz (1811- 1855)

pisarz, uczestnik powstania w 1830 - 1831 roku oraz powstania w Galicji 1846 r. Po zwolnieniu ze Szpilberku pracował w Centralnej Radzie Narodowej w Galicji. Za współudział w spisku J. Goslara został skazany na 10 lat ciężkiego więzienia w Terezynie, gdzie zmarł.

Julian Maciej Goslar (1820 - 1852)

polski rewolucjonista w latach 1845 - 1850. Po zwolnieniu ze Szpilberku w marcu 1848 roku znów brał udział w wydarzeniach rewolucyjnych. W październiku 1848 roku walczył na barikadach w Wiedniu, za co odsiedział karę w Kufstein, Za udział w przygotowywaniu spisku w Galicji został stracony 3 lutego 1852 w Wiedniu.

1850, 7 marca

W depeszy telegraficznej żąda minister spraw wewnętrznych wiadomość, czy jest na Szpilberku wolne miejsce dla 2 więźniów politycznych.

tablica 8

Jeszcze w ciągu 1850 roku, przywieziono na Szpilberk nowych więźniów politycznych, uczestników rewolucji 1848 roku.

August Silberstein (1827 - 1900)

pisarz i publicysta. W Szpilberku odsiedział WICtceJ niz 2 lata ze swojej pięcioletniej kary za zdradę stanu.

1851, 20 września

Naczelnny przełożony Adelburg oznajmia, że doktor praw Albert Trampusch, skazany na 2 lata ciężkiego więzienia za udział w powstaniu październikowym, prosi o to, aby po zwolnieniu ze Szpilberku mógł zamieszkać u swego brata w Frywaldowie.

1851, 18 października

zawiadomienie o skazaniu politycznego więźnia Johanna Cogorno, który nazajutrz przybędzie wraz z policyjną eskortą do Brna i zostanie przekazany do Szpilberku.

1854, 30 sierpnia

Wiadomość dotycząca przekazania politycznego więźnia Johanna Kladrobtza, skazanego za uczestnictwo w rewolucji z Terezina do Szpilberku, dlatego że otrzymał ułaskawienie i resztę kary odbędzie w więzieniu cywilnym.

1855, 18 stycznia

naczelnny przełożony Adelburg informuje o ułaskawieniu dla 10 więźniów politycznych na Szpilberku.

Dane więzienne A. Silbersteina.

12 czerwca 1856 roku, cesarzowa Elżbieta urodziła córkę Giselę. Wydarzenie to oznaczało amnestię dla kilkudziesięciu politycznych więźniów w więzieniach austriackich w tym Szpilberku.

Reorganizacja austriackiego więziennictwa nie liczyła się już z starym i nieodpowiednim więzieniem - Szpilberk. W okresie kwiecień - czerwiec 1855 roku wywieziono stąd najpierw więzione kobiety, ogółem 58 osób, do więzienia w Valašské Meziříčí. Kwestię więźniów politycznych rozwiązała amnestia w 1856 roku. Więźniowie kryminalni zostali przewiezieni do Kartouz koło Jičína. W sierpniu - wrześniu 1857 roku (ogółem 481 osób). Resztę więźniów (30 osób) przeniesiono do breńskiego więzienia przy ulicy Cejl. Szpilberk stał się koszarami armii austriackiej.



Muzeum
města Brna

Facebook → @Muzeum.mesta.Brna @Spilberkzije
Instagram → @hrad.spilberk

#hradspilberk #vilatugendhat
#meninskabrana #arnoldovavila

spilberk.cz ↗